

Sokrat, koji je živio u jednoj republikanskoj državi, nije svaki građanin s drugim građaninom slobodno govoraše, gdje pak fini urbanitet u oplođenju bijaše oništvom i samog gotovo najnižega puka, korio je ko na najbezazleniji zamislivi način u konverzaciji ude, i bez didaktičkog tona, bez da se činilo, kao da će podučavati, započinjao je on običnu konverzaciju vodio na najtankačutniji način do jednog nauka, i se nadavao sam od sebe i čak se jednoj Diotimi e mogao činiti nametljivim.

Hegel 1793/94.

PLATON

EROS I FILIA

SIMPOZIJ I LISIS

PREVEO SA STAROGRČKOG
ZDESLAV DUKAT

DEMETRA
Filosofska biblioteka
Dimitrija Savića

ZAGREB 1996

naziva jednom vrstom ljubavi pa joj nadijevamo naziv cjeline a za druge njezine raznovidnosti netočno upotrebljavamo druga imena.

'Na primjer?

'Na primjer: znaš da je stvaralaštvo širok pojam; svemu što prelazi iz nepostojanja u postojanje samo je stvaralaštvo uzrok pa su stoga i proizvodi svih umijeća stvaralaštva i svi su njihovi tvorci¹³⁸ stvaraoci.'

'Istinu govoriš.'

'No ti ipak znaš,' reče ona, 'da se ti tvorci ne nazivaju pjesnicima odnosno stvaraocima¹³⁹ nego drugim imenima, a od svega stvaralaštva izdvojen je jedan dio, onaj koji obuhvaća glazbu i metrička pravila, pa mu se nadijeva ime cjeline. Pobjijom odnosno stvaralaštvom naime naziva se samo to a pjesnicima odnosno stvaraocima samo oni koji se bave tom njegovom podvrstom.'

'Istinu govoriš,' rekoh.

'Baš je tako i s ljubavlju. Osnovna je kod nje svaka težnja za dobrom i srećom, naime najveća i za svakog čovjeka varljiva ljubav.¹⁴⁰ Oni pak koji joj se obraćaju na svakojaki drugi način, ili radi stjecanja novca, ili iz ljubavi prema tjelovježbi, ili radi filozofije odnosno ljubavi prema mudrosti, za njih se ne kaže da su obuzeti ljubavnom žudnjom niti ih se naziva ljubavnicima, nego oni koji se usmjeravaju na tek jednu podvrstu ljubavi i koji su revno uzastojali oko nje prisvajaju naziv cjeline, tj. ljubavi, ljubavne čežnje i ljubavnika.'

'Čini se da govoriš istinu,' rekoh.

'A pripovijeda se i neka priča da ljube oni koji traže svoju drugu polovicu.¹⁴¹ moja pak priča kaže da ljubav nije niti čežnja za polovicom niti za cjelinom, moj druškane, ako to nije nešto dobro, jer ljudi su voljni odsijecati sebi i noge i ruke ako

¹³⁸ U smislu »rukotvorci«.

¹³⁹ Grč. »poietai«, što istovremeno znači pjesnik i stvaralac kao takav. Pjesnik je dakle stvaralac par excellence.

ti είδος ονομάζομεν, τὸ τοῦ ὅλου ἐπιτιθέντες ὄνομα, ἔρωτα, ἡ δὲ ἄλλα ἄλλοις καταχρώμεθα ὀνόμασιν.

Ἔσπερ τί; ἦν δ' ἐγώ.

Ἔσπερ τόδε. οἷσθ' ὅτι ποιήσις ἐστὶ τι πολὺ· ἡ γάρ τοι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὄν λóγιτι ὄφωδ' αἰτία πᾶσα ἐστὶ ποιήσις, ὥστε καὶ αἱ ὑπὸ πᾶσαις ταῖς τέχναις ἐργασίαι ποιήσεις εἰσὶ καὶ οἱ τούτων δημιουργοὶ πάντες ποιηταί.

Ἀληθῆ λέγεις.

Ἄλλ' ὅμως, ἦ δ' ἦ, οἷσθ' ὅτι οὐ καλοῦνται ποιηταὶ ἀλλὰ ἄλλα ἔχουσιν ὀνόματα, ἀπὸ δὲ πάσης τῆς ποιήσεως ἐν μόνιον ἀφορισθὲν τὸ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὰ μέτρα τῷ τοῦ ὅλου ὀνόματι προσαγορεύεται. ποιήσις γὰρ τούτο μόνον καλεῖται, καὶ οἱ ἔχοντες τούτο τὸ μόνιον τῆς ποιήσεως ποιηταί.

Ἀληθῆ λέγεις, ἔφην.

Οὕτω τοῖνυν καὶ περὶ τὸν ἔρωτα. τὸ μὲν κεφάλαιόν ἐστι πᾶσα ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμία καὶ τοῦ εὐδαιμονεῖν ὁ μέγιστός τε καὶ ὁλερὸς ἔρως πατρί· ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλῃ τρεπόμενοι πολλαχῇ ἐπ' αὐτόν, ἡ κατὰ χρηματισμὸν ἡ κατὰ φιλογυμναστίαν ἡ κατὰ φιλοσοφίαν, οὔτε ἐράν καλοῦνται οὔτε ἐρασταί, οἱ δὲ κατὰ ἐν τι εἶδος ἰόντες τε καὶ ἐσπουδακότες τὸ τοῦ ὅλου ὄνομα ἰσχυροῦν, ἔρωτά τε καὶ ἐράν καὶ ἐρασταί.

Κινδυνεύεις ἀληθῆ, ἔφην ἐγώ, λέγειν.

Καὶ λέγεται μὲν γέ τις, ἔφη, λόγος, ὥς οἱ ἂν τὸ ἡμῖν ἐαυτῶν ζητῶσιν, οὗτοι ἐρώσω· ὁ δ' ἐμὸς λόγος οὔτε ἡμίσεός ἐφίησιν εἶναι τὸν ἔρωτα οὔτε ὅλου, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ γέ που, ὡ ἐταῖρε, ἀγαθὸν ὄν, ἐπεὶ αὐτῶν γε καὶ πόδας καὶ χεῖρας ἐθέλουσιν ἀποτέμνεσθαι οἱ ἀνθρώποι, ἐὰν αὐτοῖς δοκῇ τὰ

¹⁴⁰ Ovo je veoma teško mjesto i vjerojatno je i tekst iskvaren. Najteži je problem početak rečenice. Drugi osnovni mogući prijevodi bio bi: »U smislu općeg pojma svaka težnja za dobrom i srećom najveća je i za svakog čovjeka varljiva ljubav.« Teškoća ima i kasnije u tekstu.

¹⁴¹ Aluzija na Aristofanov govor, osobito 192 B i dalje.

5 im se čini da su im nevaljale. Mislim time da nitko ne miluje
ono što je njegovo vlastito osim ako dakako nećemo sve što
pripada nama nazivati dobrim a sve tude lošim. Jer nema
206 ničega za čime ljudi žude osim za dobrom. Možda ti misliš
drukcije?

'Zeusa mi, ne,' rekoh.

'Može li se dakle tako naprosto reći da ljudi žude za
dobrom?'

5 'Da,' rekoh.

'Ne treba li nadalje dodati i da žude za time da posjeduju
dobro?'

'Treba.'

'Zar ne,' reče, 'i da ga ne samo posjeduju nego i da ga trajno
posjeduju?'

10 'I to treba pridodati.'

'Nije li dakle sve u svemu ljubav težnja za trajnim posjedo-
vanjem dobra?'

'Govoriš čistu istinu,' rekoh ja.

b 'Kad je to¹⁴² dakle ljubav,' reče ona, 'što i kako rade oni
koji teže za njom¹⁴³ da bismo njihovu revnost i gorljivost mogli
nazvati ljubavnom žudnjom? Kakvo je u stvarnosti to njihovo
djelanje? Možeš li reći?'

5 'Da mogu, Diotimo, ne bih se divio tvojoj mudrosti niti bih
pohađao tvoja predavanja da naučim sve to.'

'Dobro, reći ću ti. To je duševno i tjelesno rađanje u lijepu.'

10 'Gatalačkog umijeća treba za ono što govoriš, a ja to ne
mogu dokučiti.'

c 'Dobro, ja ću ti pojasniti,' reče ona. 'Svi su ljudi, Sokrate,
trudni i tijelom i dušom i, kad dosegnu određenu dob, naša

¹⁴² Težnja za dobrom.

¹⁴³ Ljubavlju.

5 ἐαυτῶν πονηρὰ εἶναι. οὐ γὰρ τὸ ἐαυτῶν οἶμαι ἕκαστοι
ἀσπάζονται, εἰ μὴ εἴ τις τὸ μὲν ἀγαθὸν οἰκεῖον καλεῖ καὶ
ἐαυτοῦ, τὸ δὲ κακὸν ἀλλότριον· ὥς οὐδὲν γε ἄλλο ἐστὶν οὐ
206 ἐρώσω ἀνθρώποι ἢ τοῦ ἀγαθοῦ. ἢ σοὶ δοκοῦσιν;

Μὰ Δι' οὐκ ἔμοιγε, ἦν δ' ἐγώ.

'Ἀρ' οὖν, ἢ δ' ἦ, οὕτως ἀπλοῦν ἐστι λέγειν ὅτι οἱ
ἄνθρωποι τὰγαθοῦ ἐρώσω;

5 Ναί, ἔφην.

Τί δέ; οὐ προσθετόν, ἔφη, ὅτι καὶ εἶναι τὸ ἀγαθὸν
αὐτοῖς ἐρώσω;

Προσθετόν.

'Ἀρ' οὖν, ἔφη, καὶ οὐ μόνον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ εἶναι;

10 Καὶ τοῦτο προσθετόν.

'Ἔστω ἄρα συλλήβδην, ἔφη, ὁ ἔρως τοῦ τὸ ἀγαθὸν ἀπῶ
εἶναι ἀεὶ.

'Ἀληθέστατα, ἔφην ἐγώ, λέγεις.

b 'Ὅτε δὴ τοῦτο ὁ ἔρως ἐστὶν ἀεὶ, ἢ δ' ἦ, τῶν τῶνα τρόπων
διωκόντων αὐτὸ καὶ ἐν τῇ πράξει ἢ σπουδῇ καὶ ἡ σύντασις
ἔρως ἂν καλοῖτο; τί τοῦτο τυγχάνει ὄν τὸ ἔργον; ἔχεις
εἰπεῖν;

5 Οὐ μεντὰν σέ, ἔφην ἐγώ, ὦ Διοτίμα, ἐθαύμαζον ἐπὶ
σοφίᾳ καὶ ἐφοίτων παρὰ σέ αὐτὰ ταῦτα μαθησόμενος.

'Ἀλλὰ ἐγώ σοι, ἔφη, ἐρῶ. ἔστι γὰρ τοῦτο τόκος ἐν
καλῷ καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν.

Ματείας, ἦν δ' ἐγώ, δεῖται ὅτι ποτε λέγεις, καὶ οὐ
10 μανθάνω.

c 'Ἀλλ' ἐγώ, ἢ δ' ἦ, σαφέστερον ἐρῶ. κυοῦσιν γάρ, ἔφη,

ὦ Σώκρατες, πάντες ἄνθρωποι καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ

narav ima želju za rađanjem. Ali rađati ne može u ružnu nego u lijepu. Spolno općenje muškarca i žene naime je rađanje.¹⁴⁴ 5
A to, naime trudnoća i rađanje, božanski je čin i ono besmrtno u smrtnome biću. Ali do toga ne može doći u neskladnome: ružnoća je u neskladu sa svim božanskim, dok je ljepota u skladu.¹⁴⁵ Stoga je Kalona (Ljepota) Mojra (Sudajca) i Ejlethija (Rodilja)¹⁴⁶ svakom rađanju. Zbog toga kad se ono što je trudno primiće lijepome, postaje vedro i obuzima ga radost te rađa i iznosi na svijet;¹⁴⁷ a kad se primiće ružnome, snužđeno se i rastuženo skuplja u se, odvraća, suspreže i ne rađa, nego je i dalje bremenito plodom zadržanim u utrobi. Iz tog razloga ono što je već nabreklo od trudnoće obuzima strastveno uzbuđenje u blizini lijepoga¹⁴⁸ jer ono oslobađa bolnih trudova onoga koji ga posjeduje.¹⁴⁹ Jer ljubav, Sokrate, nije žudnja za ljepotom, kako ti misliš.

'Nego za čime?'

'Za rađanjem i iznošenjem na svijet u lijepu.'

'Neka je tako,' rekoh ja.

'Na svaki način,' reče Diotima. 'A zašto baš za rađanjem?'

Jer rađanje je ono vječno i besmrtno koje je dostupno smrtnome. A prema onome o čemu smo se složili nužno je biti željan 207 besmrtnosti zajedno s dobrom ako je ljubav stalna žudnja za posjedovanjem dobra. Iz tog razmišljanja nužno proizlazi da je ona i žudnja za besmrtnošću.'

To me je dakle sve poučavala kad se god vodio razgovor o 5

¹⁴⁴ Tj. vodi rađanju.

¹⁴⁵ Tj. s božanskime.

¹⁴⁶ Mojra ili Sudajca određuje čas poroda a Ejlethija olakšava i ubrzava porod.

tih ψυχῆν, καὶ ἐπειδὴν ἐν τῇ ἡλικίᾳ γένωνται, τίττειν ἐπιθυμῶν ἡμῶν ἢ φύσις. τίττειν δὲ ἐν μὲν αἰσχυρῷ οὐ δύναται, ἐν δὲ τῷ καλῷ. ἢ γὰρ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς 5 συνουσία τόκος ἐστίν. ἔστι δὲ τοῦτο θεῖον τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦτο ἐν θνητῷ ὅπτι τῷ ζῴῳ ἀθάνατον ἔνεστιν, ἢ κῆσις καὶ ἡ γέννησις. τὰ δὲ ἐν τῷ ἀναρμόστῳ ἀδύνατον γενέσθαι. ἀναρμόστον δ' ἐστὶ τὸ αἰσχυρὸν παντὶ τῷ θεῖῳ, τὸ δὲ καλὸν ἀρμόττον. Μοῖρα οὖν καὶ Εἰλεῖθια ἢ Καλλονὴ ἐστὶ τῇ γενέσει. διὰ ταῦτα ὅταν μὲν καλῷ προσπελάσῃ τὸ κυοῦν, ἑλεῶν τε γίγνεται καὶ εὐφραυνόμενον διαχέεται καὶ τίττει τε καὶ γεννᾷ. ὅταν δὲ αἰσχυρῷ, σκυθρωπὸν τε 5 καὶ λυπούμενον συσπειράται καὶ ἀποτρέπειται καὶ ἀνελλεται καὶ οὐ γεννᾷ, ἀλλὰ ἴσχον τὸ κῆμα χαλεπῶς φέρει. ὅθεν διῇ τῷ κυοῦντί τε καὶ ἥδη σπαργῶντι πολλὰ ἢ ποίησις γέγονε περὶ τὸ καλὸν διὰ τὸ μεγάλης ὠδύνης ἀπολύειν τὸν ἔχοντα. 10 ἔστιν γάρ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ τοῦ καλοῦ ὁ ἔρως, ὥς σὺ οἶει.

'Αλλὰ τί μὲν;

Τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ τόκου ἐν τῷ καλῷ.

Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ.

Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. τί δὴ οὖν τῆς γεννήσεως; ὅτι ἀειγενές ἐστὶ καὶ ἀθάνατον ὥς θνητῷ ἡ γέννησις. ἀθανασίας δὲ ἀναγκαῖον ἐπιθυμεῖν μετὰ ἀγαθοῦ ἐκ τῶν ὁμολογημένων, εἴπερ τοῦ ἀγαθοῦ ἑαυτῷ εἶναι ἀεὶ ἔρως ἐστίν. ἀναγκαῖον δὴ ἐκ τούτου τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀθανασίας τὸν ἔρωτα εἶναι. 207

Ταῦτά τε οὖν πάντα ἐδίδασκέ με, ὅποτε περὶ τῶν ἔρω-

¹⁴⁷ Tj. plod.

¹⁴⁸ Tako neki komentatori, npr. Hug. Drugi: za lijepim.

¹⁴⁹ Naime, lijepeo oslobađa bolnih trudova onoga koji ga, tj. ljepotu, posjeduje. Drugi manje plauzibilno: onoga koji ima bolne trudove.

ljubavnim pitanjima. A jednom me upitala: 'Što je, Sokrate, po tvome mišljenju uzrok toj ljubavnoj žudnji i želji? Ne opažas li u kakvu su neobičnu stanju sve životinje kad ih obuzme želja za rađanjem, i to i četveronožne i krilate, pomahnitale od ljubavne strasti, ponajprije da se pare jedne s drugima a potom da hrane potomstvo pa su i najslabije spremne da se za to ¹⁵⁰ bore s najjačima i da umiru za njih, i spremne su patiti od gladi i činiti; za ljude bi se moglo misliti da to rade na temelju razumska suda; ali koji to uzrok dovodi životinje u takvo ljubavno c stanje? Možeš li reći?'

Ja opet rekoх da ne bih znao; a ona će: 'Zamišljaš li da ćeš ikada postati iskusan u ljubavi ako to ne budeš razumijevao?'

5 'Pa poradi toga, Diotimo, što no netom rekoх, dolazim k tebi jer sam shvatio da mi je potreban učitelj. No reci mi i razlog tome i ostalome što se tiče ljubavnih pitanja.'

'Ako dakle,' reče, 'vjeruješ da je po naravi ljubav usmjerena prema onome o čemu smo se u više navrata složili, ¹⁵¹ nemoj se d čuditi. Ondje ¹⁵² naime iz istog razloga kao i ovdje ¹⁵³ smrtna se priroda trudi koliko joj je to moguće ¹⁵⁴ da zauvijek postoji i da bude besmrtna. A moguće joj je to samo na taj način, naime rađanjem, da uvijek ostavlja drugo mlado umjesto stara, jer i u vremenu u kojem se za svako pojedinačno živo biće kaže da živi i da je isto ¹⁵⁵ – kao što se istim naziva čovjek od dječaka sve dok ne postane starac: taj doduše nikada u sebi nema sve isto a ipak se naziva istim, nego se uvijek u jednome obnavlja a gubi drugo kao što je kosa, meso, kosti, krv i tijelo uopće. I e ne samo obzirom na tijelo nego i obzirom na dušu ni u koga ne ostaju iste navike, karakterne crte, misli, želje, užici, brige,

¹⁵⁰ Za mlade.

¹⁵¹ Naime, prema besmrtnosti.

¹⁵² U životinjskom carstvu.

¹⁵³ Kod ljudi.

тиκῶν λόγους ποιῶτο, καὶ ποτε ἤρετο τί οἶει, ὦ Σώκρατες, αἴτιον εἶναι τούτου τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἐπιθυμίας; ἢ οὐκ αἰσθάνη ὥς δεινῶς διατίθεται πάντα τὰ θηρία ἐπειδὴν γεννᾶν ἐπιθυμῇ, καὶ τὰ πεζὰ καὶ τὰ πτηνὰ, νοσοῦντά τε πάντα καὶ ἐρωτικῶς διατιθέμενα, πρῶτον μὲν περὶ τὸ συμμιγῆναι ἀλλήλους, ἔπειτα περὶ τὴν τροφὴν τοῦ γενομένου, καὶ ἑτοιμὰ ἐστὶν ὑπὲρ τούτων καὶ διαμάχεσθαι τὰ ἀσθενέστατα τοῖς ἰσχυροτάτοις καὶ ὑπεραποθνήσκειν, καὶ αὐτὰ τῷ λιμῷ παρατενόμενα ὥστ' ἐκείνα ἐκτρέφειν, καὶ ἄλλο πᾶν ποιῶντα. τοὺς μὲν γὰρ ἀνθρώπους, ἔφη, οἷοι' ἂν τις ἐκ λογισμοῦ ταῦτα ποιῇν· τὰ δὲ θηρία τίς αἰτία οὕτως ἐρωτικῶς διατίθεται; ἔχεις λέγειν;

Καὶ ἐγὼ αὖ ἔλεγον ὅτι οὐκ εἶδείην· ἢ δ' εἶπεν, Διανοῇ οὖν δεινός ποτε γενήσεσθαι τὰ ἐρωτικά, ἐὰν ταῦτα μὴ ἐννοῇς;

5 'Ἀλλὰ διὰ ταῦτά τοι, ὦ Διοτίμα, ὅπερ νυνδὴ εἶπον, παρὰ σέ ἦκω, γνοὺς ὅτι διδασκάλων δέομαι. ἀλλά μοι λέγε καὶ τούτων τὴν αἰτίαν καὶ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὰ ἐρωτικά.

Εἰ τοίνυν, ἔφη, πιστεύεις ἐκείνου εἶναι φύσει τὸν ἔρωτα, οὐ πολλάκις ὠμολογήκαμεν, μὴ θαύμαζε. ἐνταῦθα γὰρ d τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ λόγον ἢ θυγῆτή φύσιν ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατόν αἰετὲ εἶναι καὶ ἀθάνατος. δύναται δὲ ταύτη μόνον, τῇ γενέσει, ὅτι αἰεὶ καταλείπει ἕτερον νέον ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ, ἔπει καὶ ἐν ᾧ ἐν ἑκάστον τῶν ζώων ζῆν καλεῖται καὶ εἶναι e τὸ αὐτό—οἷον ἐκ παιδαρίου ὁ αὐτὸς λέγεται ἕως ἂν πρεσβύτης γένηται· οὗτος μέντοι οὐδέποτε τὰ αὐτὰ ἔχων ἐν αὐτῷ ὅμως ὁ αὐτὸς καλεῖται, ἀλλὰ νέος αἰεὶ γιγνώμενος, τὰ δὲ ἀπολλύς, καὶ κατὰ τὰς τρήχας καὶ σίρκα καὶ ὅστ' αὐ καὶ αἶμα καὶ σύμπαν τὸ σῶμα. καὶ μὴ ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν οἱ τρόποι, τὰ ἥθη, δόξαι, ἐπιθυ-

¹⁵⁴ Jer dostupna joj je samo djelomična besmrtnost.

¹⁵⁵ Nakon umetka »kao što se istim naziva...« ta rečenica nema nastavka. Takvi anakoluti nisu rijetki u »Simpoziju«.

strahovi, nego jedno nastaje a drugo se gubi. A još je mnogo neobičnije da i kod naših spoznaja¹⁵⁶ ne samo da jedne slijedom a druge gubimo i po njima nikada nismo isti, nego se to isto događa i sa svakom pojedinačnom spoznajom. Jer ono što se naziva uvježbavanjem vrši se zato što spoznaja odlazi; zaboran je naime izlazak spoznaje a uvježbavanje opet usadivanjem novog pamćenja umjesto iščezloga spasava spoznaju tako da se ona čini istom. Tim se naime načinom spasava sve smrtno, ne tako što je uvijek u potpunosti isto kao božansko, nego tako što ono što odlazi i stari ostavlja za sobom drugo mlado onakvo kakvo je i samo bilo. Tim postupkom, Sokrate, smrtno ima udjela u besmrtnome, i to i tijelo i sve ostalo; a s besmrtnim je drukčije.¹⁵⁷ Stoga se ne čudi što po naravi sve¹⁵⁸ visoko cijeni vlastiti izdajnik; ta poradi besmrtnosti revnost i ljubavna žudnja prate svakoga.

A ja, čuvši taj govor, začudih se i rekoh: 'Zbilja, premudra Diotimo, zar je tome uistinu tako?'

A ona reče pravim proforskim tonom: 'Budi čvrsto uvjeren u to, Sokrate! Jer ako hoćeš promotriti ljudsko slavljenje, čudio bi se besmislenosti onoga što sam rekla ako ne bi razmišljao uzevši u obzir kako žarko žude da postanu¹⁵⁹ glasoviti i »slavu za vremena vječna besmrtnu sebi očuvati«¹⁶⁰, te kako su pripravnici za to svi izlagati se opasnostima još više nego za djecu, i novce trošiti, i napore trpjeti svakakve, i život za to polagati. Jer zar ti misliš da bi Alkestida unrla za Admeta ili

¹⁵⁶ Drugi: opažaja.

¹⁵⁷ Neki ovdje ispravljaju grčki tekst, najčešće: »a drukčije je nemoguće«.

¹⁵⁸ Sve živo.

μία, ἡδοναί, λῦται, φόβοι, τούτων ἕκαστα οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πάρεστιν ἐκάστῳ, ἀλλὰ τὰ μὲν γίγνεται, τὰ δὲ ἀπόλλυται. πολὺ δὲ τούτων ἀτοπώτερον ἔτι, ὅτι καὶ αἱ ἐπιστήμαι μὴ ὅτι αἱ μὲν γίγνονται, αἱ δὲ ἀπόλλυνται ἡμῶν, καὶ οὐδέποτε οἱ αὐτοὶ ἔσμεν οὐδὲ κατὰ τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ μία ἐκάστη τῶν ἐπιστημῶν ταῦτον πάσχει. ὁ γὰρ καλεῖται μελετᾶν, ὡς ἐξιούσης ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης· λήθη γὰρ ἐπιστήμης ἔξοδος, μελέτη δὲ πάλιν καινὴν ἐμποιοῦσα ἀντὶ τῆς ἀπιστοσύνης μνήμην σφάζει τὴν ἐπιστήμην, ὥστε τὴν αὐτὴν δοκεῖν εἶναι. τοῦτο γὰρ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σφάζεται, οὐ τῷ παντάπασιν τὸ αὐτὸ ἀεὶ εἶναι ὥσπερ τὸ θείον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν οἷον αὐτὸ ἦν. ταύτῃ τῇ μηχανῇ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, θνητὸν ἀθανασίας μετέχει, καὶ σῶμα καὶ τᾶλλα πάντα· ἀθάνατον δὲ ἄλλη. μὴ οὖν θαύμαζε εἰ τὸ αὐτοῦ ἀποβλάστημα φύσει πῦν τιμᾷ· ἀθανασίας γὰρ χάρις παντὶ αὐτῇ ἢ σπουδῇ καὶ ὁ ἔρως ἔπεται.

Kaì ἐγὼ ἀκούσας τὸν λόγον θαύμασά τε καὶ εἶπον· Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ σοφωτάτη Διοτίμα, ταῦτα ὡς ἀληθῶς οὕτως ἔχει;

Kaì ἦ, ὥσπερ οἱ τέλει σοφισταί, Εὐ ἴσθι, ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ γε καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰ ἐθέλεις εἰς τὴν φιλοτιμίαν βλέψαι, θαυμάζεις ἂν τῆς ἀλογίας περὶ ἃ ἐγὼ εἴρηκα εἰ μὴ ἐννοεῖς, ἐνθυμηθεῖς ὡς δεινῶς διακινεῖται ἔρωτι τοῦ ὀνομαστοῦ γενέσθαι καὶ κλέος ἐς τὸν ἀεὶ χρόνον ἃ θάνατον καταθέσθαι, καὶ ὑπὲρ τούτου κινδύνους τε κινδυνεύειν ἔτοιμοὶ εἰσι πάντας ἐτι μᾶλλον ἢ ὑπὲρ τῶν παιδῶν, καὶ χρήματα ἀναλίσκειν καὶ πόρους πορεύειν οἷσ-τινα σοῦν καὶ ὑπεραποθνήσκειν. ἐπεὶ οἶσι σὺ, ἔφη, Ἀλκιστῇ

¹⁵⁹ Subjekt su »ljudi«, izveden iz »ljudskog slavljenja«.

¹⁶⁰ Ovaj heksametar je možda citat nekog izgnanog pjesnika, a možda i same Diotime koja time parodira Agatonov gorgijanski stil.

- Ahilej slijedio Patrokla u smrt ili vaš Kodro položio život za
 5 kraljevstvo svoje djece da nisu mislili da će ostati besmrtni
 spomen na njihovu vrlinu što ga mi i sada gajimo? Ni slučajno,
 nego držim da radi besmrtne vrline i takve dične slave svi sve
 čine i to koliko su kreposniji, toliko više; ta žude za besmrtnim.
 e Oni dakle koji su tijelima trudni više se usmjeravaju prema
 ženama i na taj su način predani ljubavi rađanjem djece, kako
 misle, pribavljajući sebi besmrtnost, sjećanje i sreću za sve
 5 buduće vrijeme. A oni koji su to dušom¹⁶¹ – ima ih naime, – reče
 209 Diotima, 'koji su još više trudni u dušama nego u tijelima onim
 čime većma priliči duši da zatrudni i što da rodi. Što joj dakle
 priliči? Etička mudrost i vrlina općenito – a njima su roditelji¹⁶²
 5 svi pjesnici-stvaraoci a od rukotvoraca oni za koje kažemo da
 su pronalazači; najveće pak i najljepše u etičkoj mudrosti jest
 dovodenje u red države i doma a tome je ime umjerenost i
 b pravičnost, – pa tko je od mladosti trudan time u duši te kao
 mlad momak uz pristanak svoje dobi već teži da rada i iznosi
 na svijet, traži doista, mislim, i on, obilazeći unaokolo, lijepo
 u kome bi rodio; ta u ružnome nikada neće rađati. Stoga većma
 5 miluje lijepa tijela nego ružna zato što je trudan i ako se namjeri
 na lijepu, plemenitu i stasitu dušu, onda veoma miluje oboje¹⁶³
 i takva čovjeka odmah obasipa savjetima o vrlini i o tome što
 c valjan čovjek treba da čini i oko čega da se trudi te se laća da

¹⁶¹ Trudni.

¹⁶² U smislu: rađatelj.

¹⁶³ I tijelo i dušu.

- 5 uper 'Adomh̄ton αποθανεῖν ἄν, ἡ 'Αχιλλεία Πατρόκλῳ ἐπ-
 αποθανεῖν, ἡ προαποθανεῖν τὸν ὑμέτερον Κόδρον ὑπὲρ τῆς
 5 βασιλείας τῶν παίδων, μὴ οἰομένους ἀθάνατον μνήμην
 ἀρετῆς πέρι ἑαυτῶν ἔσεσθαι, ἣν νῦν ἡμεῖς ἔχομεν; πολλοὺ
 γε δεῖ, ἔφη, ἀλλ' οἶμαι ὑπὲρ ἀρετῆς ἀθανάτου καὶ τοιαύτης
 δόξης εὐκλεοῦς πάντες πάντα ποιοῦσιν, ὅσῳ ἂν ἀμείνους
 e ᾖσι, τοσοῦτ' ἄλλων· τοῦ γὰρ ἀθανάτου ἐρώσω. οἱ μὲν
 οὖν ἐγκύμονες, ἔφη, κατὰ τὰ σώματα ὄντες πρὸς τὰς γυναῖκας
 μάλλον τρέπονται καὶ ταύτῃ ἐρωτικοί εἰσιν, διὰ παιδογονίας
 ἀθανασίαν καὶ μνήμην καὶ εὐδαιμονίαν, ὥς οἴονται, αὐτοῖς
 5 εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον πάντα ποριζόμενοι· οἱ δὲ κατὰ τὴν
 209 ψυχὴν—εἰσὶ γὰρ οὖν, ἔφη, οἱ ἐν ταῖς ψυχαῖς κυοῦσιν ἔτι
 μάλλον ἢ ἐν τοῖς σώμασιν, ἃ ψυχῇ προσήκει καὶ κῆσαι
 καὶ τεκεῖν· τί οὖν προσήκει; φρόνησιν τε καὶ τὴν ἄλλην
 ἀρετὴν—ὧν δὴ εἰσι καὶ οἱ ποιηταὶ πάντες γεννήτορες καὶ
 5 τῶν δημιουργῶν ὅσοι λέγονται εὐρετικοὶ εἶναι· πολὺ δὲ
 μεγίστη, ἔφη, καὶ καλλίστη τῆς φρονήσεως ἡ περὶ τὰ τῶν
 πόλεων τε καὶ οἰκίσεων διακόσμησις, ἣ δὴ ὀνομά ἐστι
 σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη—τούτων δ' αὖ ὅταν τις ἐκ
 b νέου ἐγκύμων ἦ τὴν ψυχὴν, ἥθεος ὧν καὶ ἡκούσης τῆς
 ἡλικίας, τίκτειν τε καὶ γεννᾷν ἥδη ἐπιθυμῇ, ζητεῖ δὴ
 οἶμαι καὶ οὗτος περιῶν τὸ καλὸν ἐν ᾧ ἂν γεννήσειεν· ἐν
 τῷ γὰρ αἰσχροῦ οὐδέποτε γεννήσει. τὰ τε οὖν σώματα τὰ
 5 κατὰ μάλλον ἢ τὰ αἰσχροῦ ἀσπάζονται ἅτε κυῶν, καὶ ἂν
 ἐντύχη ψυχῇ καλῇ καὶ γενναίᾳ καὶ εὐφρεῖ, πάντῳ δὴ ἀσπά-
 ζεται τὸ συναμφοτέρων, καὶ πρὸς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον
 εὐθὺς εὐπορεῖ λόγων περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ οἷον χρὴ εἶναι
 c τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθὸν καὶ ἃ ἐπιτηδένειν, καὶ ἐπιχειρεῖ

ga odgaja. Dotičući se, rekla bih, lijepoga čovjeka i družeći se s njime, sjećajući ga se i kad je prisutan i kad nije, rađa i iznosi na svijet ono čime je odavno bio trudan i rođeno othranjuje zajednički s njime tako da takvi ljudi stječu mnogo prisnije 5 uzajamno zajednišvo svoje djece i čvršće prijateljske veze jer zajednički posjeduju ljepše i dugovječnije potomstvo. I svatko bi radije prihvatio da su mu se rodila takva nego ljudska djeca te, kad se obazre na Homera, Hesioda i ostale vrsne pjesnike, d zavidi im kakve potomke ostavljaju za sobom jer im oni pri- skrbliju besmrtnu slavu i spomen time što su i sami takvi.¹⁶⁴ Ili pak uzmi kakvu je djecu Likurg ostavio u Lakedemonu kao 5 spasitelje tog Lakedemona i tako reći čitave Helade. Također, u vas se štuje Solon kao roditelj vaših zakona i drugdje na mnogo mjesta drugi muževi i među Helenima i među barbari- ma, koji su izveli mnoga lijepa djela i iznjedrili raznovrsne vrline; njima su zbog te i takve djece već podignuta mnoga svetišta, dok zbog ljudske još nikome.

U takve bi dakle ljubavne misterije i ti, Sokrate, možda 5 mogao biti posvećen; ali u one završne i najviše, poradi kojih 210 sve to¹⁶⁵ i postoji, ako se tko ispravno penje prema tom cilju, ne znam da li bi bio podoban.¹⁶⁶ Ja ću međutim govoriti o tome i ništa neću u revnosti popustiti. A ti me kušaj slijediti ako budeš kadar. Ta onaj koji na pravi način ide prema tome cilju 5 treba da kao mladić započne ići prema lijepim tijelima i naj- prije, ako ga njegov vođa ispravno vodi, da ljubi jedno lijepo tijelo i onda rađa lijepe riječi a da zatim shvati da je ljepota jednog tijela sestra ljepoti ma kojega drugog tijela, pa ako treba b ići za lijepim obličjem, da je velika nerazboritost misliti da na

¹⁶⁴ Besmrtni.

¹⁶⁵ Postupak posvećenja.

¹⁶⁶ Za posvećenje.

paideúein. अपτόμενος γάρ οἰμαι τοῦ καλοῦ καὶ ὀμιλῶν αὐτῷ, ἃ πάσαι ἐκείναι τίκτει καὶ γεννᾷ, καὶ παρὼν καὶ ἀπὼν μεμνημένος, καὶ τὸ γεννηθὲν συνεκτρέφει κοινῇ μετ' ἐκείνου, ὥστε πολὺν μείζω κοινωνίαν τῆς τῶν παίδων πρὸς ἀλλήλους οἱ τοιοῦτοι ἴσχουσι καὶ φιλίαν βεβαιωτέραν, ἅτε καλλιόνων καὶ ἀθανατωτέρων παίδων κεκοινωνηκότες. καὶ πᾶς ἂν δέξαιτο ἑαυτῷ τοιούτους παῖδας μᾶλλον γεγενῆσθαι ἢ τοὺς ἀνθρωπίνους, καὶ εἰς Ὅμηρον ἀποβλέψας καὶ Ἡσίοδον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς τοὺς ἀγαθοὺς ζῆλῶν, οἷα ἔκγονα ἑαυτῶν καταλείπουσιν, ἃ ἐκείνους ἀθάνατον κλέος καὶ μνήμην παρ- ἔχειται αὐτὰ τοιαῦτα ὄντα· εἰ δὲ βούλει, ἔφη, οἷους Λυκοῦργος παῖδας κατελίπετο ἐν Λακεδαιμόνι σωτήρας τῆς Λακεδαί- μονος καὶ ὡς ἔπος εἰπῆν τῆς Ἑλλάδος. τίμιος δὲ παρ' ὑμῶν καὶ Σόλων διὰ τὴν τῶν νόμων γέννησιν, καὶ ἄλλοι ἄλλοι πολλοὶ ἀνδρες, καὶ ἐν Ἑλληνισί καὶ ἐν βαρβάροις, e πολλὰ καὶ καλὰ ἀποφηνάμενοι ἔργα, γεννήσαντες παντοίαν ἀρετήν· ὧν καὶ ἱερὰ πολλὰ ἤδη γέγονε διὰ τοὺς τοιούτους παῖδας, διὰ δὲ τοὺς ἀνθρωπίνους οὐδενός πω.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐρωτικά ἴσως, ὦ Σώκρατες, κἂν σὺ 5 μνηθείης· τὰ δὲ τέλεα καὶ ἐποπτικά, ὧν ἕνεκα καὶ ταῦτα 210 ἔστω, ἔάν τις ὀρθῶς μετήνῃ, οὐκ οἶδ' εἰ οἷός τ' ἂν εἴησ. ἔρῳ μὲν οὖν, ἔφη, ἐγὼ καὶ προθυμίας οὐδὲν ἀπολείψω· πειρῶ δὲ ἔπεσθαι, ἂν οἷός τε ᾔῃ. δεῖ γάρ, ἔφη, τὸν ὀρθῶς ἰόντα ἐπὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἄρχεσθαι μὲν νέον ὄντα ἰέναι 5 ἐπὶ τὰ καλὰ σώματα, καὶ πρῶτον μὲν, ἔαν ὀρθῶς ἡγήται ὁ ἡγούμενος, ἐνὸς αὐτὸν σώματος ἔραν καὶ ἐνταῦθα γεννᾷς λόγους καλοὺς, ἔπειτα δὲ αὐτὸν κατανοῆσαι ὅτι τὸ κάλλος τὸ ἐπὶ ὄψεσιν σώματι τῷ ἐπὶ ἐτέρῳ σώματι ἀδελφόν ἐστι, b καὶ εἰ δεῖ διώκειν τὸ ἐπ' εἶδει καλόν, πολλὴ ἄνοια μὴ οὐχ

svim tijelima nije ljepota jedna ista; to shvativši, treba da postane ljubitelj svih lijepih tijela te da se okani toga jednoga 5 tijela pošto ga prezre i potpuno omalovaži; poslije toga treba da ljepotu u duši procijeni skupocjenijom od one u tijelu, tako da i ako je u nekoga valjana duša a tijelo slaba cvata, da mu 10 to bude dovoljno, da ga ljubi, da se za nj brine, da rađa takve riječi i da traži one koji će mladiće činiti boljima zato da bude prisiljen ugledati lijepo u moralu i u zakonima i razabrati da je 15 sve to srodno samo sebi kako bi ljepotu tijela shvatio kao beznačajnu; poslije moralnih zasada vođa treba da ga povede k znanostima da opet razabere ljepotu znanosti i da sada, 20 gledajući u to obilje lijepoga, ne služi ropski kao sluga jednome zadovoljavajući se ljepotom kakva dječarca ili čovjeka djelovanja pa da bude ništavan i sitne duše, nego da, okrenut prema širokome horizontu¹⁶⁷ lijepoga i promatrajući to,¹⁶⁸ brojne lije- 25 pe misli i veličajne zamisli rađa u neiscrpnom mudroljublju¹⁶⁹ sve dok ondje, ojačavši i porastavši, ne ugleda jednu jedinstvenu znanost¹⁷⁰ koja se odnosi na ljepotu i to na takvu. A sada e nastoj, ' reče Diotima, 'pratiti ono što govorim što pažljivije. Tko bude sve dovde uveden u ljubavna pitanja, sustavno i po 30 redu promatrajući lijepo, kad bude dolazio već samome koncu ljubavnih tajni, iznenada će ugledati nešto po naravi neočekivano lijepo, naime baš ono, Sokrate, čemu su služili svi pret- 35 hodni naponi, ono koje kao prvo uvijek jest i niti nastaje niti propada, niti raste niti vene, zatim niti je dijelom lijepo dijelom ružno, niti sada jest, sada opet nije, niti je lijepo u odnosu na

¹⁶⁷ Doslovno: širokoj pučini.

¹⁶⁸ Tu pučinu odnosno horizont.

¹⁶⁹ Filozofiji.

¹⁷⁰ Ta je znanost kod Platona dijalektika.

5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

nešto, a ružno u odnosu na drugo, niti je tu lijepo, tamo ružno, kao da je za neke lijepo, za druge ružno; niti će mu se ope¹⁷¹ 5 to lijepo ukazati kao neko lice ili ruka ili neki drugi dio tijela, niti kao koja riječ ili spoznaja, niti negdje na nekom drugome kao na živu biću ili u zemlji ili na nebu nego kao samo sa b sobom i po sebi uvijek jednoliko, dok sve drugo lijepo di- ništjuje u njemu ovako nekako da, dok sve ostalo nastaje i propada, ono niti postaje veće ni manje niti se s njime bilo što zbiva. Kad se dakle netko pomoću ispravne ljubavi prema 5 dječacima uzdigne nad sve te podvrste pa počne zreti to lijepo, tad je blizu pravog cilja. Baš to naime znači na pravi način ići prema ljubavi ili dati se voditi od drugoga, počinjući od tih c lijepih predmeta radi onoga lijepog neprestano se uspinjati kao po stepenicama od jednoga k dvama i od dvaju k svim lijepim tijelima, pa od lijepih tijela k lijepim djelatnostima, pa od 5 djelatnosti lijepim naucima a od nauka najzad doprijeti do onog nauka koji nije nauk ni o čemu drugome već o samom onom lijepom, i da na koncu spozna što jest lijepo. Tu, drugi d Sokrate,' reče tuđinka iz Mantineje, 'iznad svega treba da čovjek živi život kontemplirajući lijepo samo. A ako to jednom ugledaš, neće ti se učiniti onakvim kakvo je zlato, odjeća i lijepi dječaci i mladići koji te sada obezumljuju kad ih gledaš i pripravan si i ti i većina drugih, dok gledate svoje ljubljene i 5 dok ste stalno s njima ako je to samo ikako moguće, lišavati se i jela i pila samo da biste ih promatrali i bili zajedno s njima. Što doista mislimo,¹⁷² ako bi se nekome desilo da samo to lijepo ugleda kao sunce jasno, čisto, nepomiješano, a ne ispu-

¹⁷¹ Naime promatraču.

¹⁷² Podrazumijeva se: da bi zadesilo takvoga, ili sl.

δὲ τὸ αἰσχρόν, οὐδ' ἐνθα μὲν καλόν, ἐνθα δὲ αἰσχρόν, ὥς 5
τισὶ μὲν ὃν καλόν, τισὶ δὲ αἰσχρόν· οὐδ' εὖ φαντασθήσεται 5
αὐτῷ τὸ καλὸν οἷον πρόσωπόν τι οὐδὲ χεῖρες οὐδὲ ἄλλο
οὐδὲν ὧν σῶμα μετέχει, οὐδὲ τις λόγος οὐδὲ τις ἐπιστήμη,
οὐδέ που ὃν ἐν ἐτέρῳ τινι, οἷον ἐν ζώῳ ἢ ἐν γῇ ἢ ἐν οὐρανῷ
ἢ ἐν τῷ ἄλλῳ, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ μονοειδὲς αἰεὶ b
ὄν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα καλὰ ἐκείνου μετέχοντα τρόπον τινὰ
τοιούτου, οἷον γιγνομένων τε τῶν ἄλλων καὶ ἀπολλυμένων
μῆδεν ἐκεῖνο μῆτε τι πλέον μῆτε ἔλαττον γίγνεσθαι μῆδὲ 5
πάσχειν μῆδέν. ὅταν δὴ τις ἀπὸ τῶνδε διὰ τὸ ὁρθῶς παι-
δεραστέην ἐπανὼν ἐκεῖνο τὸ καλὸν ἀρχηται καθορᾶν, σχεδὸν
ἂν τι ἄπτοιτο τοῦ τέλους. τοῦτο γὰρ δὴ ἐστι τὸ ὁρθῶς ἐπὶ c
τὰ ἐρωτικὰ ἵεναι ἢ ὑπ' ἄλλου ἀγεσθαι, ἀρχόμενον ἀπὸ
τῶνδε τῶν καλῶν ἐκείνου ἕνεκα τοῦ καλοῦ αἰεὶ ἐπανιέναι,
ὥσπερ ἐπαναβασμοῖς χρώμενον, ἀπὸ ἐνὸς ἐπὶ δύο καὶ ἀπὸ
δυσὶν ἐπὶ πάντα τὰ καλὰ σώματα, καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν
σωμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιτηδευ- 5
μάτων ἐπὶ τὰ καλὰ μαθήματα, καὶ ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ'
ἐκεῖνο τὸ μάθημα τελευτῆσαι, ὃ ἐστὶν οὐκ ἄλλου ἢ αὐτοῦ
ἐκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα, καὶ γινῶ αὐτὸ τελευτῶν ὃ ἐστι
καλόν. ἐνταῦθα τοῦ βίου, ὧ φησι Σώκρατες, ἔφη ἡ Μαν- d
τικὴ ξένη, εἴπερ που ἄλλοθι, βιωτῶν ἀνθρώπων, θεωμένῳ
αὐτὸ τὸ καλόν. ὃ ἐάν ποτε ἴδῃς, σὺ κατὰ χρυσίον τε καὶ
ἐσθῆτα καὶ τοὺς καλοὺς παῖδας τε καὶ νεανίσκους δόξει σοι 5
εἶναι, οὓς νῦν ὁρῶν ἐκπέπληξαι καὶ ἔτοιμος εἶ καὶ σὺ καὶ 5
ἄλλοι πολλοί, ὁρῶντες τὰ παιδικὰ καὶ συνόντες αἰεὶ αὐτοῖς,
εἴ πως οἷόν τ' ἦν, μὴτ' ἐσθίειν μῆτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι
μόνον καὶ συνεῖναι. τί δῆτα, ἔφη, οἰόμεθα, εἴ τῳ γένοιτο
αὐτὸ τὸ καλὸν ἰδεῖν ἐλικορινές, καθαρόν, ἄμεικτον, ἀλλὰ e

njeno ljudskom puti, bojama i brojnim drugim smrtnim balastom nego ako bi mogao to čisto božansko lijepo smotriti u njegovoj jednovrsnosti? Zar držiš da bi bio ništetan život čovjeka koji bi onamo upravljao pogled i promatrao to primjerenim organom¹⁷³ i bio s njime zajedno? Ili ne pomišljaš li da ćemo se jedino ondje desiti dok gleda lijepo onim čime ga treba gledati da ne rada privide vrline, jer se ne maša privida, nego⁵ istinu, jer se maša istine; a nije li onome koji je rodio i ohranio istinsku vrlinu moguće da postane bogu mio i da jedini među svim ljudima postane i besmrtni?

b To mi je, Fedre i vi ostali, kazivala Diotima a ja se dao uvjeriti; a kako sam se sâm dao uvjeriti, trudim se i druge uvjeravati da u težnji ljudske naravi za takvim blagom čovjek ne bi mogao naći boljeg pomagača od Erosa. Stoga ja i tvrdim⁵ da treba da svatko štuje Erosa pa ga i sam štujem i osobito odan sam mu vjernik te na to potičem i druge; uz to, kako sada tako i vazda, veličam moć i postojanost¹⁷⁴ Erosa koliko sam to samo kadar. Taj dakle govor, Fedre, uzmi, ako želiš, da je izrečen kao pohvala Erosu; ako pak ne želiš, nazivaj ga onim i onako što i kako ti se dopada.«

Kad je Sokrat to izgovorio, ostali su ga hvalili,¹⁷⁵ a Aristofan je pokušavao nešto reći jer je Sokrat na jednome mjestu spomenuo nešto iz njegova govora;¹⁷⁶ no iznenada je od zvekira s kućnih vrata odjeknula silna buka kao od nekih bančitelja i čuo se zvuk frule. Stoga Agaton reče: »Dečki, nećete li pogledati? Pa ako je neki prijatelj, pozovite ga unutra, a ako nije, recite da smo završili s pićem i da smo već prilegli na počinak.«

¹⁷³ Razumom; doslovno »onime čime treba«.

¹⁷⁴ U smislu izdržljivosti, srčanosti, koju traži takav odgovor.

¹⁷⁵ Ali očigledno tako oduševljeno kao Agatona (vidi 198 A).

¹⁷⁶ Vidi 205 D.

μη ανάπλεων σαρκῶν τε ἀνθρώπων καὶ χρωμάτων καὶ ἄλλης πολλῆς φλυαρίας θνητῆς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεῖον καλὸν δύναιτο μονοειδὲς καπιδεῖν; ἀρ' οἶει, ἔφη, φαῦλον βίον γίνεσθαι ἐκεῖσε βλέποντος ἀνθρώπου καὶ ἐκεῖνο ᾧ δεῖ θεωμένον καὶ συνόντος αὐτῷ; ἢ οὐκ ἐνθυμῇ, ἔφη, ὅτι ἐνταῦθα αὐτῷ μοναχὸν γενήσεται, ὁρώντι ᾧ ὁράτον τὸ καλόν, τίκτειν οὐκ εἰδωλὰ ἀρετῆς, ἅτε οὐκ εἰδῶλον ἐφαπτομένῳ, ἀλλὰ ἁληθῇ, ἅτε τοῦ ἁληθοῦς ἐφαπτομένῳ· τεκόντι δὲ ἀρετῇν ἁληθῇ καὶ θρεψαμένῳ ὑπάρχει θεοφιλεῖ γενέσθαι, καὶ εἴπερ τῷ ἄλλῳ ἀνθρώπων ἀθανάτῳ καὶ ἐκεῖνῳ;

b Ταῦτα δὴ, ὦ Φαῖδρε τέ καὶ οἱ ἄλλοι, ἔφη μὲν Διοτίμα, πέπεισμαι δ' ἐγώ· πεπεισμένος δὲ περιῶμαι καὶ τοὺς ἄλλους πείθειν ὅτι τούτου τοῦ κτήματος τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει συνεργὸν ἀμείνω Ἔρωτος οὐκ ἂν τις ῥαδίως λάβοι. οἷδ' οὖν ἔργῳ φημι χρῆναι πάντα ἄνδρα τὸν Ἔρωτα τιμᾶν, καὶ αὐτὸς τιμῶ τὰ ἐρωτικὰ καὶ διαφερότως ἄσκῶ, καὶ τοῖς ἄλλοις παρακελεύομαι, καὶ νῦν τε καὶ αἰ ἐγκωμιάζω τὴν δύναμιν καὶ ἀνδρείαν τοῦ Ἔρωτος καθ' ὅσον οἷός τ' εἰμί. τοῦτον οὖν τὸν λόγον, ὦ Φαῖδρε, εἰ μὲν βούλει, ὥς ἐγκώμιον εἰς Ἔρωτα νόμισον εἰρησθαι, εἰ δέ, ὅτι καὶ ὅπη χαίρεις ὀνομάζων, τοῦτο ὀνόμαζε.

Εἰπόντος δὲ ταῦτα τοῦ Σωκράτους τοὺς μὲν ἐπαινεῖν, τὸν⁵ δὲ Ἀριστοφάνη λέγειν τι ἐπιχειρεῖν, ὅτι ἐμνήσθη αὐτοῦ λέγων ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ λόγον· καὶ ἐξαίφνης τὴν αὐλεῖον θύραν κρουμένην πολὺν ψόφον παρασχεῖν ὥς κωμαστῶν, καὶ αὐλητρίδος φωνὴν ἀκούειν. τὸν οὖν Ἀγάθωνα, Παῖδες, φάναι, οὐ σκέψασθε; καὶ ἔαν μὲν τις τῶν ἐπιτηδείων ᾗ, καλεῖτε· εἰ δὲ μή, λέγετε ὅτι οὐ πίνομεν ἀλλ' ἀναπαυόμεθα ἤδη.